

13. Bölüm

ADÖLESANLARDA DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU

Sefa AKKOL¹

Sevda ARSLAN²

1. ADÖLESANLARDA DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) 19. yy'dan itibaren farklı şekillerde tanımlanmış, çocukluk ve ergenlik döneminde ortaya çıkan bir grup bozukluğu ifade etmek için kullanılan bir terimdir. DEHB çocukluk döneminde kendini gösteren ve ergenlikte devam eden bireyin gelişim ve yaş standartlarına uygun olmayan, dikkat eksikliği ve aşırı hareketlilik belirtilerinin görüldüğü nörogelişimsel bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır. Birey, aynı yaş grubu içerisinde benzer gelişim özelliklerine sahip diğer bireylerle karşılaştırıldığında dürtüsellik belirtilerinin daha yoğun, sık ve devamlı yaşandığı görülmüştür. DEHB tarihsel süreçte "yaramaz çocuk sendromu", "dürtüsel delilik", "çılgın budalalar" ve "yetersiz engellenme" gibi farklı şekillerde adlandırılmıştır. George Frederich Still¹ tarafından ilk kez 1902 yılında aşırı hareketlilik, öğrenme güçlüğü, odaklanma ve davranım sorunlarının görüldüğü dürtü bozuklukları 'ahlaki kontrol eksikliği' olarak tanımlanmıştır. George Frederich Still⁵ bu durumun beyin hasarından ya da anormal olan zihinsel bir durumdan kaynaklanabileceğini ileri sürmüştür.

¹ MSc., Düzce Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Merkezi, akkollsefa@gmail.com

² Doç. Dr., Düzce Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD., sevdaarslan@duzce.edu.tr

Tanı almada geciken çocuklarda okul başarısızlığına bağlı olarak benlik kavramında rahatsızlık-eksiklik, sosyal gelişimin gecikmesi ve akran kabulü görmeme sonucu ise sosyal etkileşimde bozulmalar görülmektedir. Okul hemşiresi riskli çocukları tanılama ve tedavide oldukça önemli bir role sahiptir.

KAYNAKLAR

1. Weis M. and Weis, G. Attention Deficit Hyperactivity Disorder. Child and Adolescent Psychiatry. (2002). (3. Ed). Philadelphia, Lippincott Williams And Wilkins: 645-670.
2. Çevirmen E Köroğlu. Amerikan Psikiyatri Birliği- Psikiyatrik Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırması El Kitabı (DSM IV-R). (Gözden Geçirilmiş Dördüncü Baskı) Ankara. Hekimler Yayın Birliği, (2000).
3. Çevirmen E. Köroğlu. Amerikan Psikiyatri Birliği. Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması El Kitabı (DSM V-TR) (4. Baskı), Ankara. Hekimler Yayın Birliği, (2001).
4. Börekçi,B., “Okul Öncesi Çocuklarda Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Belirtilerinin, Davranışsal, Sosyal Problemler, Aile İşlevselliği Ve Ebeveyn Tutumları İle İlişkilerinin Değerlendirilmesi”, Işık Üniversitesi, SBE, İstanbul. 2017
5. Some Abnormal Psychological Conditions In Children: Excerpts From Three Lectures.DOI: 10.1177/1087054706288114
6. Barkley RA. Attention-Deficit Hyperactivity Disorder: A Handbook For Diagnosis And Treatment (3rd Ed.). New York. Guilford. 2006.
7. Canat, Ş. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu. Güleç C, Köroğlu E (Ed). Psikiyatri Temel Kitabı (1.Baskı). Ankara: Hekimler Yayın Birliği:1119-1131. (1998).
8. American Psychiatric Association. Diagnostic And Statistical Manuel Of Mental Disorders. 5th Ed. Washington, DC: American Psychiatric Association. 2013.
9. Akça Boylu P. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu İle Obezite Risk Faktörleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.İstanbul.2018.
10. Willcutt, E.G., The Prevalence Of DSM-IV Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: A Meta-Analytic Review. Neurotherapeutics, 2012. 9(3): P. 490-499.
11. Thomas, R., Et Al., Prevalence Of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: A Systematic Review And Meta-Analysis. 2015. 135(4): P. E994-E1001.
12. Faraone, S.V. and H. Larsson, Genetics Of Attention Deficit Hyperactivity Disorder. Molecular Psychiatry, 2019. 24(4): P. 562-575.
13. Caye, A., Et Al., Life Span Studies Of ADHD-Conceptual Challenges And Predictors Of Persistence And Outcome. Curr Psychiatry Rep, 2016. 18(12): P. 111.
14. Xu, G., Et Al., Twenty-Year Trends In Diagnosed Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder Among US Children And Adolescents, 1997-2016. JAMA Network Open, 2018. 1(4): P. E181471-E181471.
15. Akutagava-Martins, G.C., Et Al., Genetics Of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: Current Findings And Future Directions. Expert Review Of Neurotherapeutics, 2013. 13(4): P. 435-445.
16. Hoogman, M., Et Al., Subcortical Brain Volume Differences In Participants With Attention Deficit Hyperactivity Disorder In Children And Adults: A Cross-Sectional Mega-Analysis. The Lancet. Psychiatry, 2017. 4(4): P. 310-319.
17. Shaw, P., Et Al., Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder Is Characterized By A Delay In Cortical Maturation. Proc Natl Acad Sci U S A, 2007. 104(49): P. 19649-54.
18. Arnsten AF. Toward A New Understanding Of Attention-Deficit Hyperactivity Disorder Pathophysiology. CNS Drugs. 2009; 23: 33-41.

19. Martin A, Volkmar FR, & Lewis M (Eds.). Lewis's Child And Adolescent Psychiatry: A Comprehensive Textbook. Lippincott Williams & Wilkins. 2007.
20. Prince J. Catecholamine Dysfunction İn Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: An Update. *Journal Of Clinical Psychopharmacology*.2008; 28: S39-S45.
21. Huang, S., Et Al., Childhood Blood Lead Levels And Symptoms Of Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD): A Cross-Sectional Study Of Mexican Children. *Environ Health Perspect*, 2016. 124(6): P. 868-74.
22. Pheula, G.F., L.A. Rohde, And M. Schmitz, Are Family Variables Associated With ADHD, İnattentive Type? A Case-Control Study İn Schools. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 2011. 20(3): P. 137-45.
23. Mukaddes NM. Yaşam Boyu Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Ve Eşlik Eden Durumlar. *Nobel Tıp*. 2015.
24. Mukaddes NM, & Ercan ES. Nörogelişimsel Bozukluklar. İstanbul. Nobel Tıp Kitabevleri. 2018; 37-38.
25. Taylor E, Sonuga-Barke E. Disorders Of Attention And Activity. In: Rutter M, Bishop D, Pine D, Eds. *Rutter's Child And Adolescent Psychiatry*. Fifth Edit. Oxford, UK: Blackwell Publishing Limited. 2008; 519-542.
26. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu: Alt Tipleriay Tahiroğlu, A.A., S Fırat, G Seydaoğlu-anadolul Psikiyatri Dergisi, 2005; 6(1):5-10.
27. Banaschewski, T., Et Al., Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder. *Deutsches Arzteblatt International*, 2017. 114(9): P. 149-159.
28. Frazier, T., Et Al., ADHD And Achievement Meta-Analysis Of The Child, Adolescent, And Adult Literatures And A Concomitant Study With College Students. *Journal Of Learning Disabilities*, 2007. 40: P. 49-65.
29. Daley, D. And J. Birchwood, ADHD And Academic Performance: Why Does ADHD İmpact On Academic Performance And What Can Be Done To Support ADHD Children İn The Classroom? *Child Care Health Dev*, 2010. 36(4): P. 455-64.
30. Gardner, D.M. And A.C. Gerdes, A Review Of Peer Relationships And Friendships İn Youth With ADHD. *J Atten Disord*, 2015. 19(10): P. 844-55.
31. Normand, S., Et Al., Continuities And Changes İn The Friendships Of Children With And Without ADHD: A Longitudinal, Observational Study. *J Abnorm Child Psychol*, 2013. 41(7): P. 1161-75.
32. Canu, W.H., Et Al., Young Adult Romantic Couples' Conflict Resolution And Satisfaction Varies With Partner's Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder Type. *J Marital Fam Ther*, 2014. 40(4): P. 509-24.
33. Ercan ES, & Aydın C. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Anne-Baba Ve Eğitimciler İçin. 5. Basım. İstanbul. Pupa Yayınları. 2014.
34. Spencer, T., J. Biederman, And T. Wilens, Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder And Comorbidity. *Pediatr Clin North Am*, 1999. 46(5): P. 915-27, Vii.
35. Öner Ö ve Aysev SA. "Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu." İçinde: Aysev AS, Taner YI (Editörler). *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları*. 2007; 397-421.
36. Tuğlu C, Sahin ÖÖ. Eriskin Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu: Nörobiyoloji, Tani Sorunları ve Klinik Özellikler/Adult Attention Deficit Hyperactivity Disorder: Neurobiology, Diagnostic Problems And Clinical Features. *Psikiyatride Guncel Yaklaşımlar*. 2010;2(1):75-116
37. Disney ER, Elkins İJ, Mcgue M, İacono WG. Effects Of ADHD, Conduct Disorder, And Gender On Substance Use And Abuse İn Adolescence. *Am J Psychiatry* 1999;156(10):1515- 21.
38. Özcan CT, Oflaz F, Durukan. Psikostimulan İlaç Tedavisi Alan Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocuklarda Kişilerarası Sorun Çözme Elitişiminin Katkıları. *Klinik Psiko-farmakoloji Bülteni* 2010; 20:125-131.

39. GÖRMEZ V. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunda Tedavi Yaklaşımları: İlaç Tedavileri. *Türkiye Klinikleri Journal Of Child Psychiatry-Special Topics*. 2015;1(1):77-86.
40. Kutcher, S., Et Al., International Consensus Statement On Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD) And Disruptive Behaviour Disorders (Dbds): Clinical İmplications And Treatment Practice Suggestions. *Eur Neuropsychopharmacol*, 2004. 14(1): P. 11-28.
41. Graham, J., Et Al., European Guidelines On Managing Adverse Effects Of Medication For ADHD. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 2011. 20(1): P. 17-37.
42. Zwi, M., Et Al., Parent Training İnterventions For Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) İn Children Aged 5 To 18 Years. *Cochrane Database Syst Rev*, 2011. 2011(12): P. Cd003018.
43. Yurteri Çetin N, Akay A. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Tanılı Çocuklarda Yaşam Kalitesi: Bir Gözden Geçirme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 2014;21:139-152.
44. Ocağcı A, Karakoç. Çocuklarda Uyum ve Davranış Sorunları Ve Hemşirelik Bakımı. *Pediatric Hemşireliği, Özyurt Matbaacılık* 2018. S.842-846.
45. Kopp, S. (2010). *Girls With Social And/Or Attention İmpairments*. MD Thesis. Gothenburg: Gothenburg University.
46. Hodgens JB, Cole J, Boldizar J. Peer-Based Differences Among Boys With ADHD. *J Clin Child Psychol* 2000; 29:443-452.
47. AKCAN A; ERGÜN A. Okul Öncesi Dönemde Saldırgan Davranışın Önlenmesinde Bir Girişim Programı. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri*, 2017, Vol. 9 Issue 2, P177-184. 8p.
48. Çev. Erdemir F. *Hemşirelik Tanıları El Kitabı*. Nobel Tıp Kitabevleri.3.Baskı.2012